

Степанюк Юрій. Теоретичні засади організаційно-економічного механізму функціонування ринку сільськогосподарської техніки. *Економічний дискурс*. 2025. Випуск 3. С. 146-155.

DOI: <https://doi.org/10.36742/2410-0919-2025-2-15>

УДК 339.13.01:631.3

JEL Classification L12, O16, Q16

Степанюк Юрій

аспірант

Таврійський державний агротехнологічний університет імені Дмитра Моторного

м. Запоріжжя, Україна

E-mail: stepanuku25@gmail.com

ORCID: 0000-0001-9816-0253

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ТЕХНІКИ

Анотація

Вступ. Ринок сільськогосподарської техніки є стратегічно важливим елементом розвитку аграрного виробництва, адже саме він забезпечує механізацію, автоматизацію та цифровізацію виробничих процесів у сільському господарстві. Від його ефективного функціонування залежать продуктивність праці, раціональне використання ресурсів, рівень інноваційності аграрних підприємств та їх конкурентоспроможність на внутрішньому й зовнішньому ринках.

Методи. У статті використано методи теоретичного узагальнення та системного аналізу для розкриття сутності організаційно-економічного механізму ринку сільськогосподарської техніки. Застосовано абстрактно-логічний метод для формулювання понять, категорій та побудови концептуальної моделі функціонування ринку. Використано порівняльний аналіз для виявлення відмінностей і спільних рис у розвитку ринку техніки в Україні та за кордоном. Крім того, метод структурно-функціонального підходу дав змогу визначити взаємозв'язки між інституційними, фінансовими та виробничими складовими механізму.

Результати. У результаті дослідження обґрунтовано теоретичні засади організаційно-економічного механізму функціонування ринку сільськогосподарської техніки. Встановлено, що його ефективність визначається взаємодією інституційних, фінансових, виробничо-технологічних та ринкових чинників. Доведено, що розвиток цього ринку потребує поєднання державного регулювання з ринковими механізмами стимулювання попиту і пропозиції. Також визначено, що підвищення доступності техніки для сільськогосподарських виробників можливе через удосконалення кредитно-лізингових програм та інноваційних форм співпраці.

Перспективи. Перспективи подальших досліджень полягають у розробці практичних моделей застосування організаційно-економічного механізму на ринку сільськогосподарської техніки з урахуванням сучасних умов. Доцільним є поглиблене вивчення впливу цифровізації та інноваційних технологій на розвиток ринку й формування нових бізнес-моделей. Важливим напрямом досліджень є оцінка ефективності державних програм підтримки та їх поєднання з інструментами приватного сектора. Також перспективним є аналіз інтеграційних процесів і можливостей залучення міжнародних фінансових інструментів для оновлення технічної бази аграрного виробництва.

Ключові слова: організаційно-економічний механізм, ринок сільськогосподарської техніки, інституційне середовище, державне регулювання, фінансово-кредитні інструменти, лізинг, інноваційні технології, цифровізація, аграрне виробництво, стійкий розвиток.

Вступ.

Ринок сільськогосподарської техніки є стратегічно важливим елементом розвитку аграрного виробництва, адже саме він забезпечує механізацію, автоматизацію та цифровізацію виробничих процесів у сільському господарстві. Від його ефективного функціонування залежать продуктивність праці, раціональне використання ресурсів, рівень інноваційності аграрних підприємств та їх конкурентоспроможність на внутрішньому й зовнішньому ринках.

У сучасних умовах глобалізації та посилення міжнародної конкуренції роль ринку сільськогосподарської техніки суттєво зростає. Він виступає важливим чинником інтеграції України у світові аграрні ланцюги вартості, однак водночас стикається з низкою серйозних викликів. Воєнні дії спричинили руйнування інфраструктури, знищення виробничих потужностей та порушення логістичних ланцюгів, що значно ускладнило роботу як постачальників техніки, так і аграрних виробників. Додатковим обмеженням є залежність від імпортової техніки та комплектуючих, високі ціни на енергоносії та обмежений доступ до кредитних ресурсів, що знижує можливості для оновлення технічного парку.

Теоретичні засади дослідження організаційно-економічного механізму функціонування ринку сільськогосподарської техніки передбачають з'ясування сутності категорії «механізм», яку в економічній науці розглядають як систему взаємопов'язаних інструментів, методів та інституційних засобів, спрямованих на досягнення певних цілей. У контексті аграрного сектору такий механізм повинен забезпечувати баланс інтересів виробників техніки, аграрних підприємств-споживачів, фінансових установ, сервісних компаній та держави як регулятора.

Важливими структурними елементами цього механізму є ринкове середовище (співвідношення попиту і пропозиції, рівень конкуренції, інтеграція у світові ринки), економічні інструменти (ціноутворення, кредитування, лізинг, страхування), інституційні засади (державна політика, стандартизація, митно-податкове регулювання), а також інноваційний компонент (впровадження smart-технологій, цифрових платформ управління, енергоощадних рішень).

Закономірності взаємодії суб'єктів цього ринку визначаються насамперед балансом між попитом і пропозицією на техніку, можливостями доступу до фінансових ресурсів, рівнем розвитку машинобудівної галузі та здатністю інтегруватися у міжнародні виробничо-збутові ланцюги.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Останні публікації з проблематики ринку сільськогосподарської техніки акцентують увагу на інституційних і фінансових передумовах його розвитку.

У роботах І. Свиноуса, Б. Хахули наголошено на важливості інноваційної модернізації технічної бази аграрного сектору та інституційного забезпечення цього процесу. Дослідження С. Навроцького та В. Скоцка підкреслюють потребу формування стратегічних підходів до оновлення машинно-тракторного парку з урахуванням сучасних викликів. Праці Л. Єфімцевої розкривають перспективи розвитку машинно-технологічних станцій та аграрного машинобудування як ключових елементів організаційно-економічного механізму.

Загалом, сучасна література сходиться на тому, що ефективність функціонування ринку техніки визначається поєднанням державної підтримки, лізингових інструментів та інноваційних форм кооперації виробників і споживачів.

Мета.

Метою статті є узагальнення теоретико-методологічних підходів до формування організаційно-економічного механізму функціонування ринку сільськогосподарської техніки, а також окреслення ключових детермінант його ефективності.

Методологія дослідження.

У статті використано методи теоретичного узагальнення та системного аналізу для

розкриття сутності організаційно-економічного механізму ринку сільськогосподарської техніки. Застосовано абстрактно-логічний метод для формулювання понять, категорій та побудови концептуальної моделі функціонування ринку. Використано порівняльний аналіз для виявлення відмінностей і спільних рис у розвитку ринку техніки в Україні та за кордоном. Крім того, метод структурно-функціонального підходу дав змогу визначити взаємозв'язки між інституційними, фінансовими та виробничими складовими механізму.

Результати.

У сучасній економічній літературі організаційно-економічний механізм трактується як цілісна система інструментів, методів, важелів та інституцій, що спрямовані на узгодження інтересів суб'єктів господарювання та досягнення визначених цілей розвитку ринку. Він поєднує в собі як економічні стимули, так і організаційні та інституційні чинники, які забезпечують ефективність функціонування ринкової системи.

Класичні праці з теорії ринку акцентують на важливості гармонійного поєднання економічних важелів, таких як ціни, податки, кредитування та інвестиції, з організаційними інститутами, серед яких державне регулювання, кооперація та інтеграція [1]. Лише їхня взаємодія створює передумови для формування збалансованого та конкурентоспроможного ринкового середовища.

У контексті ринку сільськогосподарської техніки організаційно-економічний механізм відображає складну систему взаємодії між виробниками техніки, дилерськими та сервісними структурами, аграрними підприємствами-споживачами, фінансовими установами й державними органами регулювання. Його функціонування залежить від доступності фінансових ресурсів, розвитку лізингових програм, наявності сервісної підтримки, а також від регуляторної політики держави у сфері імпорту, оподаткування та інноваційної модернізації машинобудівного комплексу.

Науковці розглядають цей механізм як багаторівневу систему. Так, Лебеденко О. визначає його як поєднання інституційних і економічних заходів, спрямованих на підвищення ефективності господарювання та оптимізацію використання ресурсів [2]. Біленький Ю. підкреслює, що для аграрних ринків надзвичайно важливим є поєднання ринкових механізмів і державних інструментів регулювання, адже лише їх синергія здатна забезпечити стійкий розвиток у кризових умовах [3]. Польова О. звертає увагу на роль кооперації та інтеграції, які сприяють створенню доданої вартості через об'єднання виробників, постачальників і споживачів у єдині кластери [4].

Отже, структура організаційно-економічного механізму ринку сільськогосподарської техніки є багаторівневою та включає три ключові складові: економічну – ціноутворення, кредитування, лізинг, страхування, інвестиційні стимули; організаційну – кооперація виробників, інтеграційні об'єднання, дилерські мережі, кластерні моделі; інституційну – державне регулювання, стандартизація, митна та податкова політика, програми підтримки.

Взаємодія цих елементів створює умови для ефективного функціонування ринку сільськогосподарської техніки, визначає його адаптивність до зовнішніх викликів і забезпечує можливість задовольняти потреби аграрного сектору у сучасних технічних засобах.

Організаційно-економічний механізм функціонування ринку сільськогосподарської техніки являє собою багаторівневу систему, у якій поєднуються економічні інструменти, організаційні форми, інституційне середовище та інноваційні фактори. Їхня взаємодія створює умови для стабільного розвитку ринку та забезпечення аграрного сектору сучасними технічними засобами.

Економічні інструменти включають ціноутворення, кредитування, лізинг, податкові пільги та державні дотації. Вони визначають фінансову доступність техніки для аграрних виробників і безпосередньо впливають на темпи оновлення машинно-тракторного парку. За даними Міністерства аграрної політики, рівень зношеності техніки в аграрних підприємствах України перевищує 60%, а середній вік тракторів та комбайнів становить понад 10 років.

Програми державної підтримки, наприклад часткова компенсація вартості техніки, у 2017–2021 рр. дозволили аграріям придбати понад 30 тис. одиниць нових машин, що підтверджує значну

роль фінансових інструментів у забезпеченні модернізації.

Організаційні форми представлені дилерськими мережами, сервісними центрами, лізинговими компаніями, кооперативами та асоціаціями виробників. Вони забезпечують ефективний розподіл техніки, її сервісне обслуговування та сприяють поширенню сучасних технологій. За інформацією Української асоціації лізингодавців, у 2020–2022 рр. через лізингові програми придбавалося понад 40% техніки, що свідчить про значну роль цієї форми фінансування. Науковці наголошують, що розвиток кооперативних структур і кластерних моделей дозволяє зменшувати витрати та підвищувати ефективність використання техніки завдяки спільному володінню й обслуговуванню [5].

Інституційне середовище охоплює законодавство, державні програми підтримки та міжнародні угоди. Вони створюють «правила гри» на ринку й визначають рівень його прозорості та передбачуваності. За оцінками Світового банку, у 2022 р. вітчизняне машинобудування покривало лише 20–25% потреб внутрішнього ринку, решта залежала від імпорту, переважно з ЄС та США. На думку North, саме інституційне середовище формує ефективні ринкові відносини, оскільки воно знижує трансакційні витрати й створює довіру між суб'єктами ринку [6].

Інноваційні фактори визначають перспективи розвитку ринку. Сюди належать цифровізація техніки, впровадження smart-рішень, використання big data та штучного інтелекту у виробничих процесах. В Україні вже реалізуються проекти з точного землеробства, використання дронів для моніторингу посівів, а також створюються електронні платформи для оренди та продажу техніки. Ламбен Ж.-Ж. вважає, що впровадження інновацій є основою довгострокової конкурентоспроможності ринку [7].

Узагальнюючи, можна зазначити, що кожен із зазначених елементів виконує власну функцію, але лише їхня взаємодія забезпечує цілісність організаційно-економічного механізму. Економічні інструменти створюють фінансову базу для розвитку, організаційні форми забезпечують ефективний розподіл і сервіс, інституційне середовище формує регуляторні умови, а інноваційні фактори визначають стратегічні напрями еволюції ринку.

Функціонування ринку агротехніки підпорядковується низці закономірностей, які визначають його специфіку та динаміку розвитку.

Передусім важливою є висока залежність від циклічності аграрного виробництва. Попит на техніку формується переважно у періоди підготовки до посівних кампаній та під час збирання врожаю, що створює сезонність ринку. За даними Держстату, близько 65% реалізації техніки в Україні припадає саме на весняно-літній період. Як відзначають науковці, ця особливість зумовлює нерівномірність завантаження виробників і дилерів техніки та робить ринок чутливим до кліматичних і цінових коливань [8].

Другою закономірністю є інвестиційний характер попиту. Сільськогосподарська техніка належить до капіталомістких активів, а рішення про її придбання приймаються з урахуванням довгострокових фінансових прогнозів, очікуваної рентабельності та доступу до кредитних ресурсів. У 2021 р. середня вартість зернозбирального комбайна становила понад 5–6 млн грн, а трактора – близько 2 млн грн, що робить такі інвестиції доступними насамперед для великих агрохолдингів.

Третьою закономірністю виступає значення репутаційного та інноваційного чинників. Українські аграрії надають перевагу відомим міжнародним брендам (John Deere, Claas, New Holland, Case IH), які гарантують якість і мають розгалужену мережу сервісного обслуговування. Нині, понад 70% агровиробників орієнтуються саме на техніку відомих марок. Водночас усе більшої ваги набувають інноваційні рішення: точне землеробство, GPS-навігація, автоматизоване внесення добрив, використання дронів для моніторингу полів. Науковці вважають, що довгострокові конкурентні переваги формуються саме завдяки інноваціям, які дозволяють знижувати витрати і підвищувати врожайність [9].

Четвертою закономірністю є домінування міжнародних корпорацій. Український ринок значною мірою залежить від імпорту техніки. Як підкреслює Porter M. E., у таких умовах національні

компанії можуть утримуватися на ринку лише завдяки нішевій спеціалізації, кооперації або інтеграції у глобальні виробничо-збутові ланцюги [10].

Таким чином, ринок сільськогосподарської техніки в Україні характеризується сезонністю попиту, інвестиційною орієнтацією закупівель, високою значущістю репутаційних та інноваційних факторів і домінуванням міжнародних корпорацій. Науковці наголошують, що подолання структурних дисбалансів можливе лише за умови поєднання державної підтримки, розвитку внутрішнього машинобудування, стимулювання інновацій і запровадження кооперативних та кластерних моделей розвитку [11].

Дослідження організаційно-економічного механізму функціонування ринку сільськогосподарської техніки вимагає використання комплексного підходу, що враховує багатовимірність цього явища та взаємозалежність його складових. У науковій літературі сформувалися кілька ключових методологічних підходів, які дозволяють глибше зрозуміти закономірності його розвитку та окреслити напрями вдосконалення.

Передусім важливим є системний підхід, який передбачає розгляд ринку як цілісної системи, що включає виробників сільськогосподарської техніки, дилерські структури, аграрні підприємства-споживачі, фінансові інституції та державні органи управління. Такий підхід дає можливість виявити як внутрішні зв'язки між його учасниками, так і зовнішні чинники впливу – від глобальних економічних трендів до воєнних ризиків. Науковці зазначають, що системність дозволяє визначити роль кожного елемента ринку та його внесок у забезпечення ефективності механізму загалом [12].

Не менш значущим є інституційний підхід, який акцентує на ролі формальних і неформальних правил у функціонуванні ринку. Формальні інститути представлені законодавством, державними програмами підтримки, стандартами та митно-податковим регулюванням. Неформальні інститути включають ділові звичаї, партнерські відносини та рівень довіри між суб'єктами господарювання. Для України цей підхід особливо важливий у контексті адаптації до європейських норм і стандартів.

Застосування функціонального підходу дозволяє зосередитися на аналізі економічних функцій механізму. Серед них – забезпечення рівноваги попиту і пропозиції, стимулювання оновлення технічної бази аграрного сектору, формування конкурентного середовища та підтримка інноваційного розвитку. Як підкреслюють науковці, ефективність ринку залежить від того, наскільки його функції здатні адаптуватися до змін середовища та водночас зберігати довгострокову стійкість [13].

Важливе значення має і порівняльний аналіз, що передбачає вивчення міжнародного досвіду регулювання ринку сільськогосподарської техніки. У країнах ЄС домінує підтримка інновацій та екологічно чистих технологій; у США – кредитні програми та гарантійні фонди для фермерів; у Канаді – розвиток кооперативних моделей; у Китаї – активна державна політика імпортозаміщення та масштабна модернізація машинобудування. Вивчення цих практик дозволяє визначити найбільш ефективні інструменти та адаптувати їх до українських умов.

Таким чином, методологічні засади дослідження організаційно-економічного механізму функціонування ринку сільськогосподарської техніки поєднують системний, інституційний, функціональний підходи та порівняльний аналіз. Їхнє використання забезпечує комплексність оцінки, дозволяє виявити сильні й слабкі сторони механізму та сформувати практичні рекомендації для його вдосконалення в умовах глобальних викликів і євроінтеграційних процесів.

Український ринок сільськогосподарської техніки стикається з низкою системних проблем, які обмежують його розвиток і знижують ефективність організаційно-економічного механізму.

Однією з ключових проблем є висока імпортозалежність та слабка підтримка вітчизняного машинобудування. Науковці підкреслюють, що без комплексної державної політики підтримки машинобудування Україна ризикує остаточно втратити власні виробничі потужності [14].

Не менш вагомою проблемою є недостатня розвиненість лізингових програм. Лізинг у багатьох країнах світу є ключовим інструментом оновлення технічного парку, однак в Україні його

потенціал використовується лише частково. Висока вартість контрактів та відсутність пільгових умов для малих і середніх фермерів стримують розвиток цього механізму. Науковці наголошують, що розширення лізингових програм є одним із ключових факторів доступності техніки для дрібних виробників [15].

Суттєвим викликом є обмежений доступ малих і середніх аграріїв до фінансових ресурсів. За даними НБУ, у 2022–2023 роках аграрний сектор отримав лише 6–7% від загального кредитного портфеля банків, хоча його внесок у ВВП перевищує 10%. Високі відсоткові ставки, які сягали 12–15% навіть у межах державних програм, фактично обмежують можливості оновлення технічної бази для більшості фермерів.

Ще однією проблемою є недосконалість законодавчого регулювання. Відсутність довгострокової стратегії підтримки вітчизняного машинобудування, неузгодженість митної та податкової політики, бюрократичні бар'єри при імпорті техніки створюють додаткові труднощі для учасників ринку.

Окремо слід відзначити низький рівень інноваційної активності у вітчизняному виробництві. Більшість українських підприємств зосереджені на випуску базових агрегатів, тоді як світові виробники активно впроваджують smart-технології, точне землеробство, big data та штучний інтелект.

Узагальнюючи, можна зазначити, що проблеми формування організаційно-економічного механізму ринку сільськогосподарської техніки в Україні пов'язані з імпортозалежністю, слабким розвитком фінансових інструментів, інституційною недосконалістю та низьким рівнем інноваційності. Як підкреслюють сучасні дослідники, подолання цих бар'єрів вимагає комплексних рішень, що поєднують державну підтримку, розвиток внутрішнього виробництва, стимулювання інновацій та інтеграцію до глобальних агротехнологічних ринків [16].

Підвищення ефективності функціонування ринку сільськогосподарської техніки в Україні потребує комплексних рішень, спрямованих як на внутрішній розвиток машинобудівної галузі, так і на інтеграцію у світовий аграрно-технологічний простір.

По-перше, необхідним є створення спеціалізованих державних програм підтримки національного машинобудування. Це можуть бути цільові інвестиційні фонди, державні замовлення, пільгове кредитування підприємств, що виробляють сучасну техніку, та програми компенсації частини витрат на модернізацію виробничих потужностей. Досвід ЄС показує, що субсидування інновацій у машинобудуванні стимулює внутрішній попит і водночас підвищує експортний потенціал. Для України це особливо важливо з огляду на потребу зменшити імпортозалежність і забезпечити аграріїв вітчизняною технікою.

По-друге, перспективним напрямом є розвиток фінансово-лізингових інструментів для аграріїв. Лізинг має стати доступним не лише для великих агрохолдингів, а й для малих і середніх господарств. Це можливо через створення державних та регіональних гарантійних фондів, зниження вартості контрактів, запровадження пільгових умов оподаткування лізингових операцій. Тому розвиток цього інструменту є ключем до оновлення машинно-тракторного парку.

По-третє, слід стимулювати кооперацію між виробниками техніки та аграрними підприємствами. Кооперативні й кластерні моделі дозволяють знизити витрати на придбання й обслуговування техніки, сприяють розвитку сервісної інфраструктури та створюють додану вартість для всіх учасників ринку.

По-четверте, важливо інтегрувати цифрові технології у управління ринковими процесами. Це стосується розвитку smart-логістики, електронних платформ для купівлі-продажу техніки, сервісного обслуговування, а також систем точного землеробства, які роблять використання техніки більш ефективним. В Україні вже впроваджуються пілотні проекти з автоматизованого управління технікою, однак їх масштабування потребує державної підтримки та доступних фінансових інструментів.

По-п'яте, перспективним напрямом є посилення міжнародної співпраці та впровадження

адаптованого досвіду ЄС і США. Це передбачає участь у міжнародних програмах, спільні проекти з трансферу технологій, локалізацію виробництва іноземної техніки на території України, а також залучення іноземних інвестицій у модернізацію машинобудівного комплексу. Вивчення досвіду США із розвитку системи гарантійних фондів і страхування, а також досвіду ЄС із підтримки smart-технологій може стати базою для вдосконалення українського механізму.

Отже, перспективи удосконалення організаційно-економічного механізму ринку сільськогосподарської техніки в Україні полягають у поєднанні державної підтримки, фінансових інновацій, кооперації, цифровізації та міжнародної інтеграції. Лише за таких умов можливо сформувати конкурентоспроможний ринок, здатний забезпечити аграрний сектор сучасною технікою та сприяти сталому розвитку аграрного виробництва.

Висновки і перспективи.

Організаційно-економічний механізм функціонування ринку сільськогосподарської техніки є багатогранною та динамічною системою, що поєднує у собі економічні, організаційні, інституційні та інноваційні чинники. Він виконує ключову роль у забезпеченні аграрного виробництва сучасними технічними засобами, створюючи умови для механізації, автоматизації та цифровізації сільського господарства.

Теоретичні засади побудови цього механізму ґрунтуються на використанні системного підходу, що дозволяє розглядати ринок як єдину цілісність взаємопов'язаних суб'єктів; інституційного підходу, який акцентує на ролі формальних і неформальних правил у забезпеченні ефективності ринкових процесів; та функціонального підходу, що орієнтується на аналіз економічних функцій і завдань механізму – від балансування попиту і пропозиції до стимулювання інновацій та розвитку конкурентного середовища.

Для України розвиток організаційно-економічного механізму ринку сільськогосподарської техніки має стратегічне значення. По-перше, він є передумовою підвищення ефективності аграрного виробництва, адже сучасна техніка здатна знизити витрати ресурсів, підвищити врожайність і забезпечити якість продукції. По-друге, його вдосконалення сприятиме зменшенню імпортозалежності шляхом підтримки національного машинобудування та розвитку фінансово-лізингових інструментів, що дозволить аграріям активніше оновлювати технічний парк. По-третє, формування дієвого механізму є основою для посилення міжнародної конкурентоспроможності, оскільки адаптація до стандартів ЄС і впровадження інноваційних рішень відкривають нові можливості інтеграції у світові ринки.

Стійкий розвиток ринку можливий лише за умови гармонійної взаємодії державної політики, ринкових інструментів та інноваційних технологій. Отже, перспективи України у сфері розвитку ринку агротехніки пов'язані з поєднанням державної підтримки, фінансових інновацій, кооперації, кластеризації та цифровізації. Саме ці фактори здатні забезпечити формування конкурентоспроможного, інноваційного та стійкого ринку, який стане рушієм модернізації аграрного сектору та важливим елементом продовольчої безпеки країни.

Перспективи подальших досліджень полягають у розробці практичних моделей застосування організаційно-економічного механізму на ринку сільськогосподарської техніки з урахуванням сучасних умов. Доцільним є поглиблене вивчення впливу цифровізації та інноваційних технологій на розвиток ринку й формування нових бізнес-моделей. Важливим напрямом досліджень є оцінка ефективності державних програм підтримки та їх поєднання з інструментами приватного сектора. Також перспективним є аналіз інтеграційних процесів і можливостей залучення міжнародних фінансових інструментів для оновлення технічної бази аграрного виробництва.

Список використаних джерел

1. Мороз О. В., Логоша Р. В. Проблемний дуалізм загальної теорії ринку та його значення для цивілізаційного розвитку. *Інноваційна економіка*. 2016. №5–6. С. 11–16.
2. Лебеденко О. В. Аграрний ринок: поняття та особливості. *Агроекономіка*. 2020. №12. С. 48–52.

3. Біленький Ю. О. Аграрний ринок – першооснова створення міст. *Вісник Хмельницького національного аграрного університету. Економічні науки*. 2010. №2. С. 171–172.
4. Польова О., Гусонька Д. Поняття ринку аграрної продукції України в системі міжнародної торгівлі. *Аграрна економіка*. 2018. Т. 11, №34. С. 103–111.
5. Свиноус І. В., Хахула Б. В., Свиноус Н. І. Інституційне забезпечення інноваційної модернізації технічної бази аграрного сектору України. *Інноваційна економіка*. 2023. №2. С. 168–175.
6. North D. C. *Institutions, Institutional Change and Economic Performance*. Cambridge : Cambridge University Press, 1990.
7. Ламбен Ж.-Ж. Стратегічний маркетинг. Європейська перспектива / пер. з англ.; наук. ред. С. Гаркавенко. Київ : Основи, 2004.
8. Навроцький Я. Ф. Сучасний розвиток ринку сільськогосподарської техніки. Економічний аналіз: зб. наук. праць. Тернопіль : Тернопільський національний економічний університет, 2015. С. 63–69.
9. Ільчук М., Свиноус І. Економічні аспекти інноваційної діяльності сільськогосподарських підприємств України. *Економічний дискурс*. 2023. Вип. 3–4. С. 46–54.
10. Porter M. E. *Competitive Advantage: Creating and Sustaining Superior Performance*. New York : Free Press, 1985.
11. Скоцик В. Є. Концептуальні засади розвитку ринку сільськогосподарської техніки в Україні. *Економіка та управління АПК*. 2014. №2. С. 114–119.
12. Савченко Т. В., Родіна О. В. Еволюція поняття «ринок» у контексті розширення його функцій. *Підприємництво та інновації*. 2022. №24. С. 103–107.
13. Власов Д. В. Генезис формування поняття «ринок». *Економіка АПК*. 2009. №4. С. 121–124.
14. Шарапатюк М. Аграрне машинобудування в Україні: виклики та можливості розвитку. *Вісник Хмельницького національного аграрного університету. Технічні науки*. 2024. №339.4. С. 142–147.
15. Скоцик В. Є. Лізинг як джерело оновлення парку техніки сільськогосподарських підприємств. *Інноваційна економіка*. 2013. №6. С. 258–261.
16. Єфімцева Л. О. Машино-технологічні станції із врахуванням історичного досвіду як один із напрямів розвитку ринку агротехнологічних робіт та послуг. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. Серія: Економічні науки. 2021. Т. 7. №1. С. 31–39.

Статтю отримано: 12.07.2025 / Рецензування 29.08.2025 / Прийнято до друку: 30.09.2025

Stepanyuk Yuriy
Postgraduate Student
Dmytro Motornyi Tavria State Agrotechnological University
Zaporizhzhia, Ukraine
E-mail: stepanuku25@gmail.com
ORCID: 0000-0001-9816-0253

THEORETICAL PRINCIPLES OF THE ORGANIZATIONAL AND ECONOMIC MECHANISM OF THE FUNCTIONING OF THE AGRICULTURAL EQUIPMENT MARKET

Abstract

Introduction. The agricultural machinery market is a strategically important element of the development of agricultural production, because it is it that ensures the mechanization, automation and digitalization of production processes in agriculture. Labour productivity, rational use of resources, the level of innovation of agricultural enterprises and their competitiveness in the domestic and foreign markets depend on its effective functioning.

Methods. The methods of theoretical generalization and system analysis were used in the article to reveal the essence of the organizational and economic mechanism of the agricultural machinery market. The abstract and logical method is used to formulate concepts, categories and build a conceptual model of the market functioning. Comparative analysis is used to identify differences and common features in the development of the machinery market in Ukraine and abroad. In addition, the method of the structural and functional approach made it possible to determine the relationships between the institutional, financial and production components of the mechanism.

Results. As a result of the study, the theoretical foundations of the organizational and economic mechanism of the functioning of the agricultural machinery market were substantiated. It was established that its effectiveness is determined by the interaction of institutional, financial, production and technological and market factors. It was proven that the development of this market requires a combination of state regulation with market mechanisms for stimulating demand and supply. It was also determined that increasing the availability of machinery for agricultural producers is possible through the improvement of credit and leasing programs and innovative forms of cooperation.

Discussion. Prospects for further research are to develop practical models for applying the organizational and economic mechanism in the agricultural machinery market, taking into account modern conditions. It is advisable to conduct an in-depth study of the impact of digitalization and innovative technologies on market development and the formation of new business models. An important area of research is the assessment of the effectiveness of state support programs and their combination with private sector tools. Also promising is the analysis of integration processes and opportunities for attracting international financial instruments to update the technical base of agricultural production.

Keywords: organizational and economic mechanism, agricultural machinery market, institutional environment, state regulation, financial and credit instruments, leasing, innovative technologies, digitalization, agricultural production, sustainable development.

References

1. Moroz, O.V., & Lohosha, R.V. (2016). Problemnyi dualizm zahalnoi teorii rynku ta yoho znachennia dlia tsyvilizatsiinoho rozvytku [Problematic dualism of the general theory of the market and its significance for civilizational development]. *Innovatsiina ekonomika* [Innovative Economy], 5-6, 11–16. [in Ukr.].
2. Lebedenko, O.V. (2020). Ahramnyi rynek: poniattia ta osoblyvosti [Agricultural market: concept and features]. *Ahrosvit* [Agroworld], 12, 48–52. [in Ukr.].
3. Bilenkyi, Yu.O. (2010). Ahramnyi rynek – pershoosnova stvorennia mist [The agricultural market is the primary basis of the creation of cities]. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho ahramnoho universytetu. Ekonomichni nauky* [Bulletin of the Khmelnytsky National Agrarian University. Economic Sciences], 2, 171–172. [in Ukr.].
4. Polova, O., & Husonka, D. (2018). Poniattia rynku ahramnoi produktsii Ukrainy v systemi mizhnarodnoi torhivli [The concept of the agricultural products market of Ukraine in the system of international trade]. *Ahramna ekonomika* [Agrarian Economy], 11, 34, 103–111. [in Ukr.].
5. Svyynous, I.V., Khakhula, B.V., & Svyynous, N.I. (2023). Instytutsiine zabezpechennia innovatsiinoi modernizatsii tekhnichnoi bazy ahramnoho sektoru Ukrainy [Institutional support of innovative modernization of the technical base of the agrarian sector of Ukraine]. *Innovatsiina ekonomika* [Innovative Economy], 2, 168–175. [in Ukr.].
6. North, D.C. (1990). *Institutions, Institutional Change and Economic Performance*. Cambridge : Cambridge University Press.
7. Lamben, Zh.-Zh. (2004). *Stratehichniy marketynh. Yevropeiska perspektyva* [Strategic marketing. European perspective]. (S. Harkavenko, Trans). Kyiv: Osnovy.
8. Navrotskiy, Ya.F. (2015). Suchasnyi rozvytok rynku silskohospodarskoi tekhniki [Modern development of the agricultural machinery market]. *Ekonomichniy analiz: zb. nauk. prats*. Ternopil: Ternopilskyi natsionalnyi ekonomichniy universytet, 63-69. [in Ukr.].
9. Ilchuk, M., & Svyynous, I. (2023). Ekonomichni aspekty innovatsiinoi diialnosti silskohospodarskykh pidpriemstv Ukrainy [Economic aspects of innovative activity of agricultural enterprises of Ukraine]. *Ekonomichniy dyskurs* [Economic Discourse], 3–4, 46–54. [in Ukr.].
10. Porter, M.E. (1985). *Competitive Advantage: Creating and Sustaining Superior Performance*. New York : Free Press.
11. Skotsyk, V.Ye. (2014). Kontseptualni zasady rozvytku rynku silskohospodarskoi tekhniki v Ukraini [Conceptual principles of the development of the agricultural machinery market in Ukraine]. *Ekonomika ta upravlinnia APK* [Economics and Management of the Agro-Industrial Complex], 2, 114–119. [in Ukr.].
12. Savchenko, T.V., & Rodina, O.V. (2022). Evoliutsiia poniattia «rynok» u konteksti rozshyrennia yoho funktsii [The evolution of the concept of «market» in the context of expanding its functions]. *Pidpriyemnytstvo ta innovatsii* [Entrepreneurship and Innovation], 24, 103–107. [in Ukr.].
13. Vlasov, D.V. (2009). Henezys formuvannia poniattia «rynok» [Genesis of the formation of the concept of «market»]. *Ekonomika APK* [Economics of Agriculture and Industrial Complex], 4, 121–124. [in Ukr.].
14. Sharapatiuk, M. (2024). Ahrame mashynobuduvannia v Ukraini: vyklyky ta mozhlyvosti rozvytku [Agricultural engineering in Ukraine: challenges and opportunities of development]. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho ahramnoho universytetu. Tekhnichni nauky* [Bulletin of the Khmelnytsky National Agrarian University. Technical Sciences], 339.4, 142–147. [in Ukr.].

15. Skotsyk, V.Ye. (2013). Lizynh yak dzherelo onovlennia parku tekhniky silskohospodarskykh pidpriemstv [Leasing as a source of updating the fleet of agricultural enterprises]. *Innovatsiina ekonomika* [Innovative Economy], 6, 258–261. [in Ukr.].

16. Yefimtseva, L.O. (2021). Mashyno-tekhnologichni stantsii iz vrakhuvanniam istorychnoho dosvidu yak odyin iz napriamiv rozvytku rynku ahrotekhnologichnykh robot ta posluh [Machine-technological stations taking into account historical experience as one of the directions of development of the market of agro-technological works and services]. *Mizhnarodnyi naukovyi zhurnal «Internauka». Seriya: Ekonomichni nauky* [International Scientific Journal «Internauka». Series: Economic Sciences], 7, 1, 31–39. [in Ukr.].

Received: 07.12.2025 / Review 08.29.2025 / Accepted 09.30.2025

